

Werkt de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld?

Eerste resultaten van een grootschalig onderzoek: hoe vaak komen kindermishandeling en partnergeweld voor? En hoe ernstig is het geweld?

*Verwey-
Jonker*
Instituut

INLEIDING

Werkt de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld? Die vraag wordt steeds vaker gesteld. Bekend is dat minstens één op de dertig kinderen zich thuis niet veilig voelt. Maar krijgen die kinderen hulp? En zo ja, is die hulp effectief? Uit een eerder onderzoek in de vier grote steden (G4) bleek een paar jaar geleden dat er nogal wat mis gaat.¹ De G4 besloot daarop tot een vervolgonderzoek door het Verwey-Jonker Instituut.

Op initiatief van Augeo Foundation is dat onderzoek in 2016 uitgebreid met negen regio's van Veilig Thuis. Daaraan doen meer dan honderd gemeenten mee. Het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut loopt tot 2021. Zo ontstaat een landelijk beeld van de gezinnen waar partnergeweld en/of kindermishandeling plaatsvindt

en wordt onderzocht of het geweld afneemt dankzij de hulp die de ouders en de kinderen krijgen.

Concreet leidt dat tot vragen zoals: Welk geweld speelt er in de gezinnen en hoe ernstig is dat geweld? En hoe vaak komt het voor? Om wat voor gezinnen gaat het, als je kijkt naar inkomen, werk en opleiding? Maar ook: hoe beoordelen ouders en kinderen hun kwaliteit van leven? Welke hulp werkt wel en niet? Hoe verloopt de samenwerking tussen de instanties die hulp verlenen?

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door de betrokken gemeenten, de G4 (vier grootste gemeenten), Augeo Foundation, het Verwey-Jonker Instituut en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

EERSTE FACTSHEET

Dit is de eerste factsheet in een reeks die gaat over de resultaten van het onderzoek in de dertien regio's van Veilig Thuis. In deze factsheet geven we inzicht in de achtergrondkenmerken van de deelnemende gezinnen, de ernst van het geweld, hun trauma's, welbevinden en ontvangen hulp in de eerste periode.

De volgende factsheets gaan over het type geweld en de hulpverlening. Daarover kunnen we nu nog niets zeggen.

¹ Tierolf, Lünemann & Steketee, 2014.

BELANGRIJKSTE RESULTATEN

N: 1550

OVER KINDEREN:

Bij 89% van de kinderen was sprake van kindermishandeling: (mogelijk getuige van) partnergeweld en/of direct geweld tegen kinderen. Het ging gemiddeld om 63 geweldadige incidenten per jaar.

Bij 69% van de kinderen was sprake van direct geweld tegen kinderen. Het ging gemiddeld om 12 geweldadige incidenten per jaar.

29% van de kinderen heeft een klinisch trauma, 12% heeft een sub-klinisch trauma.

N: 1068

OVER GEZINNEN:

Bij 92% van de gezinnen was sprake van partnergeweld en/of direct geweld tegen kinderen. Het ging om gemiddeld 71 incidenten per jaar.

Armoede komt relatief vaak voor bij de gezinnen (47%), net als werkloosheid en alcoholgebruik.

N: 1204

OVER OUDERS:

Bij 82% van de ouders was sprake van partnergeweld. Het ging gemiddeld om 58 geweldadige incidenten per jaar.

15% van de ouders heeft een klinisch trauma.

Ouders hebben relatief veel jeugdtrauma's. 44% heeft in de eigen jeugd huiselijk geweld meegemaakt.

Samenstelling en achtergronden van de onderzoekspopulatie

WIE DOEN MEE

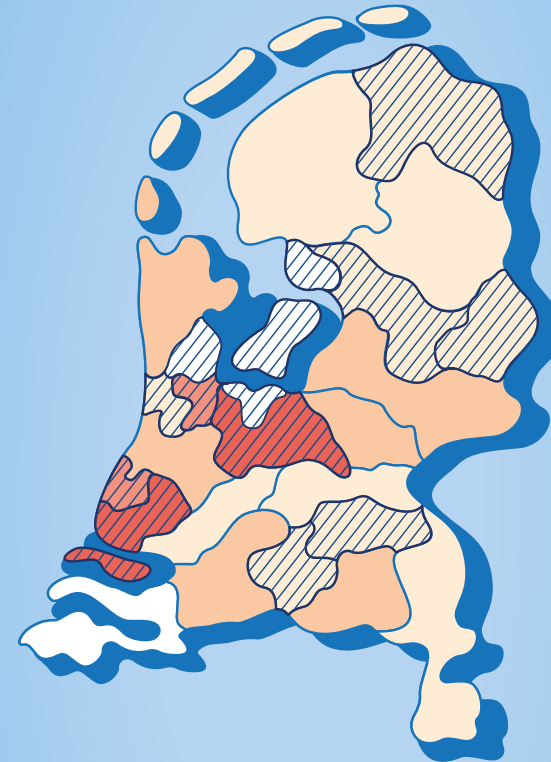
Het onderzoek wordt gehouden onder gezinnen (met kinderen in de leeftijd van 3 tot 18 jaar) die zijn aangemeld bij Veilig Thuis, onder de noemer kindermishandeling of partnergeweld. Het onderzoek geeft zo een representatief beeld van de aanpak kindermishandeling en partnergeweld in Nederland.

DRIE ONDERZOEKSMOMENTEN

Om de effecten van de aanpak in beeld te brengen wordt het onderzoek in elk gezin op drie momenten uitgevoerd: kort na de melding bij Veilig Thuis, vervolgens een jaar later en de derde meting anderhalf jaar na de eerste meting als follow-up. Aangezien het ook de bedoeling is om de effecten van hulpverlening te meten, wordt bij elke meting bij de ouders en kinderen de hulpverlening in het voorgaande jaar uitgebreid in beeld gebracht. Ook de beoordeling van de hulp wordt hierin meegenomen.

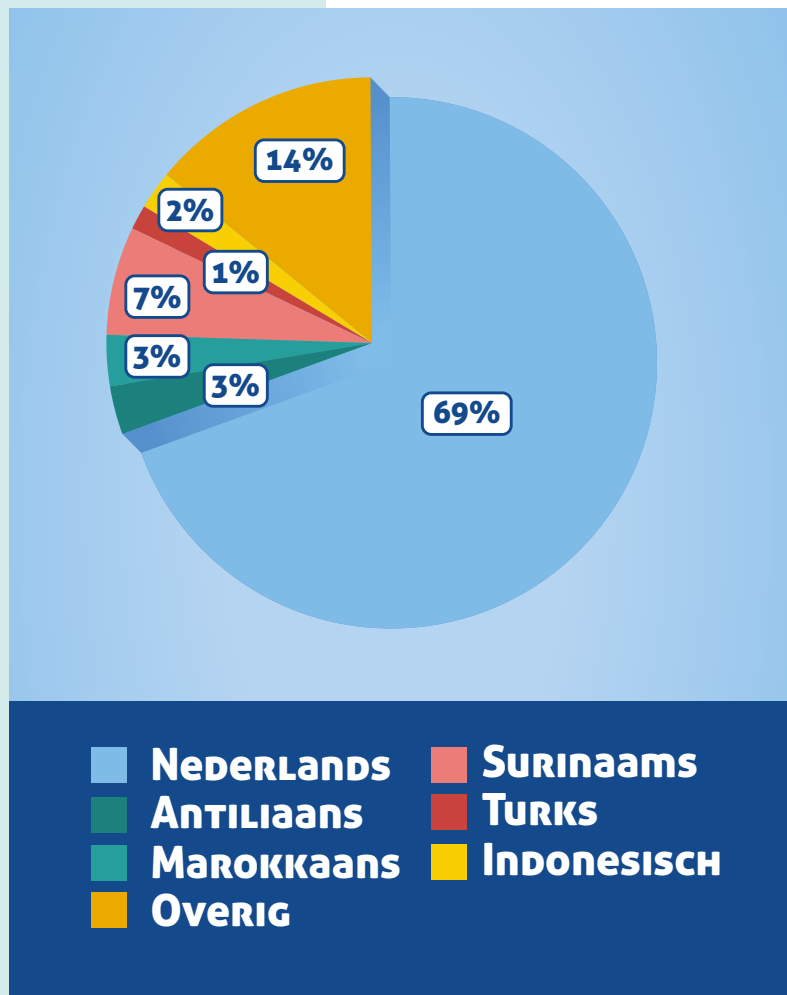
13 REGIO'S

De dertien Veilig Thuis regio's van het onderzoek staan gearceerd in de kaart. Alle vier de dichtstbevolkte gebieden zitten in het onderzoek, maar ook drie van de vier dunst bevolkte gebieden. De zes andere regio's komen uit de twaalf op één na dunst bevolkte gebieden (de grootste categorie). Al met al laat dit een goede spreiding van de onderzoekspopulatie over Nederland zien.

VEILIG THUIS REGIO NAAR INWONERS

Dark Red	1.120.00 TO 1.330.000 (2)	Light Orange	430.00 TO 660.000 (12)
Orange	890.000 TO 1.120.000 (2)	White	200.000 TO 430.000 (4)
Light Orange	660.000 TO 890.000 (6)	Hatched	IN STEEKPROEF (0)

BIJNA 1.100 GEZINNEN

Vooraf was het de bedoeling om per regio tussen 75 en 100 gezinnen in het onderzoek op te nemen. Het totaal aantal deelnemende gezinnen zou dus tussen 975 en 1.300 moeten liggen. Uiteindelijk hebben 1.068 gezinnen deelgenomen aan de 1e meting. Vanuit deze gezinnen hebben 1.204 ouders meegedaan en er is informatie over 1.550 kinderen verzameld. Een deel van de kinderen van 8 tot 18 jaar heeft ook zelf meegedaan aan het onderzoek, dat betreft 359 van deze 1.550 kinderen.

POPULATIE

Het blijkt dat veel meer vrouwen (bijna 72%) meedoen dan mannen (28%). Toch is dit in vergelijking met het eerste onderzoek (9% mannen) een enorme verbetering.

De verdeling naar sekse van de kinderen laat zien dat deze bijna perfect verdeeld is, 51% is meisje en 49% jongen. Ook de leeftijden van de kinderen (tussen 3 en 18 jaar) zijn mooi verdeeld, met een heel lichte oververtegenwoordiging van jongere kinderen. De gemiddelde leeftijd van de kinderen is bijna 10 jaar (9,7). Ook de leeftijd en opleidingsniveau van de ouders laten een representatief beeld zien.

De verdeling naar etnische achtergrond laat eveneens een representatief beeld zien van de Nederlandse bevolking in het algemeen. Vooral in de regio's van de vier grote steden, maar ook in Flevoland is het percentage met niet-Nederlandse herkomst veel groter dan gemiddeld. Door de oververtegenwoordiging van deze dichtbevolkte gebieden in de steekproef, is het totaal percentage mensen met een niet-Nederlandse herkomst in het onderzoek iets hoger dan gemiddeld in de Nederlandse bevolking.

ONDERZOEKSRESULTATEN

KINDEREN WORDEN VAAK MISHANDELD OF VERWAARLOOSD

Aan ouders en kinderen is gevraagd in hoeverre de verschillende vormen van kindermishandeling zijn voorgekomen het afgelopen jaar (zie tabel hiernaast).

Getuige zijn van partnergeweld komt het meeste voor (83%), vooral psychisch geweld tussen partners (82%). Van de directe vormen van geweld tegen kinderen komt psychische mishandeling het meest voor, namelijk bij 61% van de kinderen. Bij 32% van de kinderen komt fysieke mishandeling voor en relatief bij de minste kinderen, 22%, komt verwaarlozing voor. Het gemiddelde aantal incidenten waarover deelnemers rapporteerden was 63 gewelddadige incidenten in het afgelopen jaar.

TYPE KINDERMISHANDELING (TEN OPZICHTE VAN ALLE KINDEREN)	PERCENTAGE KINDEREN	GEMIDDELD AANTAL INCIDENTEN
Fysieke mishandeling	32,2%	3
Psychische mishandeling	60,8%	7
Verwaarlozing	21,6%	2
Totaal direct geweld tegen kinderen	68,8%	12
(Mogelijk) getuige fysiek partnergeweld	46,1%	16
(Mogelijk) getuige psychisch partnergeweld	82,0%	37
(Mogelijk) getuige seksueel partnergeweld	15,6%	4
(Mogelijk) getuige totaal partnergeweld	83,0%	57
Totaal kindermishandeling	92,0%	69

TYPE PARTNERGEWELD	PERCENTAGE OUDERS	GEMIDDELD AANTAL INCIDENTEN
FYSIEK PARTNERGEWELD	45,8%	17
PSYCHISCH PARTNERGEWELD	81,5%	38
SEKSUEEL PARTNERGEWELD	15,0%	3
TOTAAL PARTNERGEWELD	82,3%	58

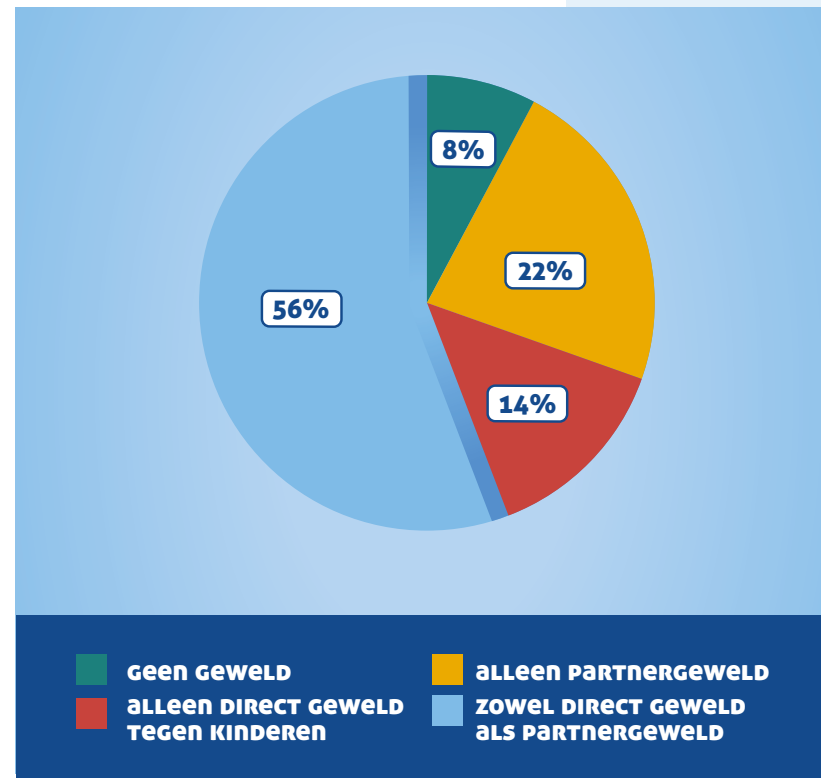
VEEL GEWELD VAN PARTNERS ONDERLING

Bij partnergeweld kan het gaan om fysiek geweld (slaan, schoppen, krabben, bijten, verwondingen), psychisch geweld (vernederen, uitschelden, dreigementen uiten) en seksueel geweld. In bovenstaande tabel is te zien hoeveel deelnemers minimaal 1 keer de verschillende vormen van geweld hebben ervaren en om hoeveel incidenten het gemiddeld ging het afgelopen jaar.

We zien dat bij de meerderheid van de ouders sprake is van psychisch geweld (82%), bij iets minder dan de helft van de ouders is sprake van fysiek geweld (inclusief verwondingen), namelijk bij 46%. Seksueel geweld komt relatief het minst vaak voor, namelijk bij 15% van de deelnemers. In totaal bij 82% van de volwassen deelnemers was sprake van minimaal 1 gewelddadig incident. Het gemiddelde aantal incidenten waarover de deelnemers rapporteerden was 58 gewelddadige incidenten in het afgelopen jaar.

PARTNERGEWELD GAAT VAAK SAMEN MET GEWELD TEGEN KINDEREN

Voor deze analyse zijn de gegevens van alle volwassen deelnemers en alle kinderen meegenomen om zo een beeld van alle gezinnen te kunnen geven. Bij de meeste gezinnen (56%) was sprake van zowel partnergeweld als direct geweld tegen kinderen. Bij ruim 22% was alleen sprake van partnergeweld en bij 14% van de deelnemers was alleen sprake van direct geweld tegen kinderen, zonder dat (ex-)partners gewelddadig naar elkaar waren. Hoewel alle gezinnen in dit onderzoek gemeld zijn bij Veilig Thuis, zegt 8% van de gezinnen dat er geen sprake was van enige vorm van geweld tegen kinderen of partnergeweld in het afgelopen jaar. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen bij herhaalmeldingen, waarbij langer geleden wel sprake was van geweld maar ten tijde van de vervolgmelding niet meer.

	ONDERZOEKS-POPULATIE	ONDERZOEKS POPULATIE M / V	REFERENTIE POPULATIE
PSYCHISCHE MISHANDELING	29,7%	19,6% / 33,7%	8,1%
FYSIEKE MISHANDELING	23,3%	16,0% / 26,2%	3,3%
SEKSUEEL MISBRUIK	24,2%	9,7% / 29,9%	7,8%
PSYCHISCHE VERWAARLOZING	27,6%	18,4% / 31,1%	5,3%
FYSIEKE VERWAARLOZING	9,4%	6,7% / 10,5%	1,3%
GESCHIEDEN OUDERS	42,9%	33,5% / 46,7%	12,4%
MISHANDELING VAN DE MOEDER (GETUIGE)	15,1%	11,3% / 16,7%	2,2%
PROBLEEMDRINKER, ALCOHOLIST OF DRUGS-GEBRUIKER IN HET HUISHOUDEN	22,1%	14,2% / 25,3%	5,2%
DEPRESSIEF GEZINSLID (OF ZELFMOORDPOGING)	22,4%	13,4% / 26,0%	10,4%
GEZINSLID GEDETINEERD	11,4%	10,9% / 11,6%	2,0%
ZELF HUISELIJK GEWELD MEEGEMAAKT	43,7%	31,9% / 48,3%	9,2%

ouders in verleden zelf ook slachtoffer

Veel ouders hebben zelf een jeugdtrauma meegemaakt of zijn opgegroeid in een gezin waar sprake was van partnergeweld in de eigen jeugd. Dit is een belangrijke risicofactor voor het opnieuw optreden van partnergeweld in de huidige situatie. Het meest voorkomende jeugdtrauma is het meemaken van een scheiding van de ouders, 43% van de deelnemers heeft dit meegemaakt. Psychische mishandeling in de eigen jeugd komt als geweldsvorm het meest voor (30%) bij de deelnemers. Fysieke verwaarlozing in de eigen jeugd komt relatief het minst vaak voor (9%).

Overigens hebben vrouwen in de onderzoekspopulatie veel meer jeugdtrauma's dan mannen, dit geldt voor alle onderwerpen behalve ten aanzien van een gedetineerd gezinslid. Zoals in de tabel te zien is, liggen die percentages van zowel de mannen als de vrouwen veel hoger dan gemiddeld in Nederland.²

44 procent (32% van de mannen, 48% van de vrouwen) heeft in de eigen jeugd één of verschillende vormen van huiselijk geweld meegemaakt (in de vorm van kindermishandeling of getuige partnergeweld).³

Een andere belangrijke risicofactor betreft de aanwezigheid van een klinisch trauma op dit moment bij de ouders. 15% van de ouders heeft op dit moment een klinisch trauma ten aanzien van in elk geval één van de tien onderzochte onderwerpen. In de meeste gevallen gaat het om een depressie, gevolgd door angst en PTSS.

² De gegevens die gemiddeld voor gezinnen in Nederland gelden, komen uit het eerste G4-onderzoek. Dit referentieonderzoek is uitgevoerd in 2012.

³ In een volgende factsheet wordt er apart ingegaan op partnergeweld en het verschil tussen mannen en vrouwen.

GEVOLGEN VOOR KINDEREN

De gevolgen van kindermishandeling en partnergeweld voor kinderen zijn ernstig.

TRAUMA

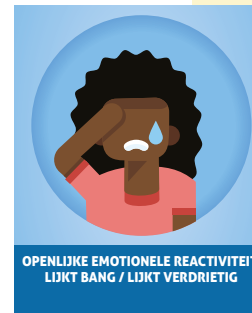
29% van de kinderen vertoont een klinisch trauma op minimaal één van de zes symptomen. Ruim 12% laat een subklinisch trauma zien op minimaal één van de symptomen, in totaal heeft dus 41% van de kinderen een klinisch of sub-klinisch trauma. Het meest voorkomende klinische symptoom is het post-traumatisch stress syndroom, bij ruim 20% van de kinderen, gevolgd door depressie en angst, elk bij 10% van de kinderen.

EMOTIONELE ONVEILIGHEID

Partnergeweld leidt ook tot emotionele onveiligheid van kinderen. Kinderen die hiermee te maken hebben scoren significant hoger dan kinderen uit de algemene bevolking. Emotionele (on)veiligheid van kinderen betreft de reacties van kinderen op conflicten tussen ouders. Dit gedrag kan worden onderverdeeld in vier categorieën:

- Openlijke Emotionele Reactiviteit: Lijkt bang / Lijkt verdrietig.
- Gedrags-Disregulatie: Schreeuwt / slaat, schopt, trapt of gooit dingen
- Openlijke bemoeienis: Probeert af te leiden / te troosten
- Openlijk vermijden: Probeert uit de buurt te blijven / gaat er vandoor

Het verschil is het grootst ten aanzien van emotionele reactiviteit. Dit betekent dat de kinderen in de onderzoekspopulatie emotioneel aanzienlijk onveiliger reageren op conflicten tussen ouders dan kinderen in een normale populatie.

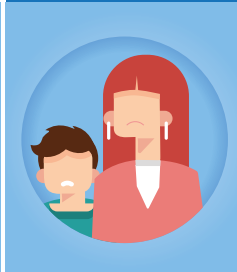

	OPENLIJKE EMOTIONELE REACTIVITEIT	GEDRAGSDISREGULATIE	OPENLIJK BEMOEIEN	OPENLIJK VERMIJDEN
ONDERZOEKS-POPULATIE	11,6	3,7	10,4	10,6
ALGEMENE BEVOLKING	8,7	3,2	9,4	10,1
THEORETISCHE RANGE	7 - 28	3 - 12	6 - 24	7 - 28

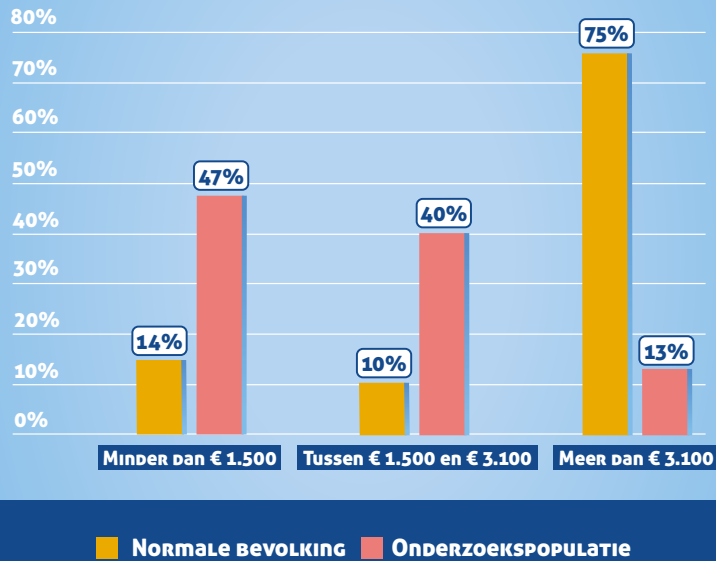
ONVEILIGE HECHTING

Ten slotte heeft kindermishandeling ook negatieve gevolgen voor de veiligheid van de hechting tussen ouder en kind.

Wat als eerste opvalt is dat de veiligheid in de hechtingsrelatie met de moeder door de kinderen significant hoger wordt ingeschat dan de veiligheid in de gehechtheidsrelatie met de vader. Dit betreft een groot verschil (15% hoger). Dit geldt overigens ook voor kinderen uit de algemene bevolkingsgroep, hoewel het verschil daar iets lager is (10% hoger). Wat verder opvalt is dat ouders de veiligheid veel hoger inschatten dan de kinderen. Het verschil tussen de kinderen en de moeders is veel kleiner dan het verschil tussen de kinderen en de vader.

	HECHTING MOEDER-KIND VANUIT KIND	HECHTING MOEDER-KIND VANUIT MOEDER	HECHTING VADER-KIND VANUIT KIND	HECHTING VADER-KIND VANUIT VADER
				
ALGEMENE BEVOLKINGSGROEP	4,25	NB	3,86	NB
HUIDIG ONDERZOEK	3,92	4,05	3,40	3,93

NETTO GEZINSINKOMEN PER MAAND

Kindermishandeling en partnergeweld kan in alle gezinnen voorkomen, we zien wel dat een aantal risicofactoren vaker voorkomen bij de gezinnen die zijn gemeld bij Veilig Thuis.

RISICOFACITOR: ARMOEDE

In bijna de helft van de gezinnen (47%) is sprake van armoede. Deze gezinnen hebben een inkomen van minder dan € 1.500 netto per maand. Dat is zeer hoog vergeleken met de Nederlandse bevolking, waar maar een op de zeven gezinnen met kinderen (14%) onder de armoedegrens leeft.⁴ De groep die het iets beter heeft (inkomen tussen € 1.500 en € 3.100) betreft 40% van de deelnemers in het onderzoek (tegenover 10% van de gezinnen met kinderen in de bevolking). De derde groep met het hoogste inkomen, betreft in de bevolking bijna 75% en in de onderzoekspopulatie maar 13%. Deze cijfers geven aan dat we in de onderzoekspopulatie te maken hebben met een uitgesproken arme populatie in vergelijking met de gemiddelde situatie in Nederland.

RISICOFACITOR: WERKLOOSHEID

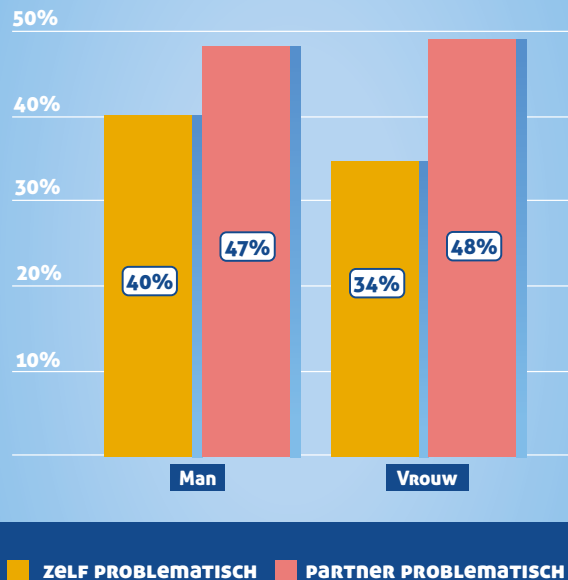
Ook ten aanzien van werkloosheid zien we een andere verhouding in de onderzoekspopulatie vergeleken met de algemene bevolking. Hoewel wij niet kunnen

vaststellen in hoeverre de deelnemers behoren tot de beroepsbevolking en dus in principe beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, kunnen we wel aangeven hoeveel procent van de deelnemers werk heeft voor meer dan 12 uur per week (de grens voor werkloosheid). Ook hier blijkt dat de werkloosheid onder de deelnemers veel hoger is dan in de bevolking. Onder de beroepsbevolking is de werkloosheid momenteel ruim 5%. In de onderzoekspopulatie is deze bijna 52%, dus tien keer hoger dan in de beroepsbevolking.

RISICOFACITOR: ALCOHOL

De grenzen zijn verschillend voor mannen en vrouwen, maar het absolute minimum van 'problematisch alcoholgebruik' is voor mannen, 4 keer in de week tot 2 alcoholische consumpties per keer en voor vrouwen 3 keer in de week tot 2 alcoholische consumpties per keer. Uit het onderzoek blijkt dat meer dan 40 procent van de mannen problematisch alcohol gebruikt en ruim dertig procent van de vrouwen. Als een man of vrouw het alcoholgebruik van de partner moet inschatten valt dat percentage nog veel hoger uit. Verder valt op dat de hoeveelheid alcohol die wordt gedronken vaak ver boven de grens van problematisch alcoholgebruik ligt.

ALCOHOLGEBRUIK

⁴ Bron: CBS Statline 2016

AUGEO FOUNDATION

*Verwey-
Jonker*
Instituut

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt door de betrokken gemeenten, de G4 (vier grootste gemeenten), Augeo Foundation, het Verwey-Jonker Instituut en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.